

Podivínská matka, po lásce
prahnoucí syn a touha
lehce umřít

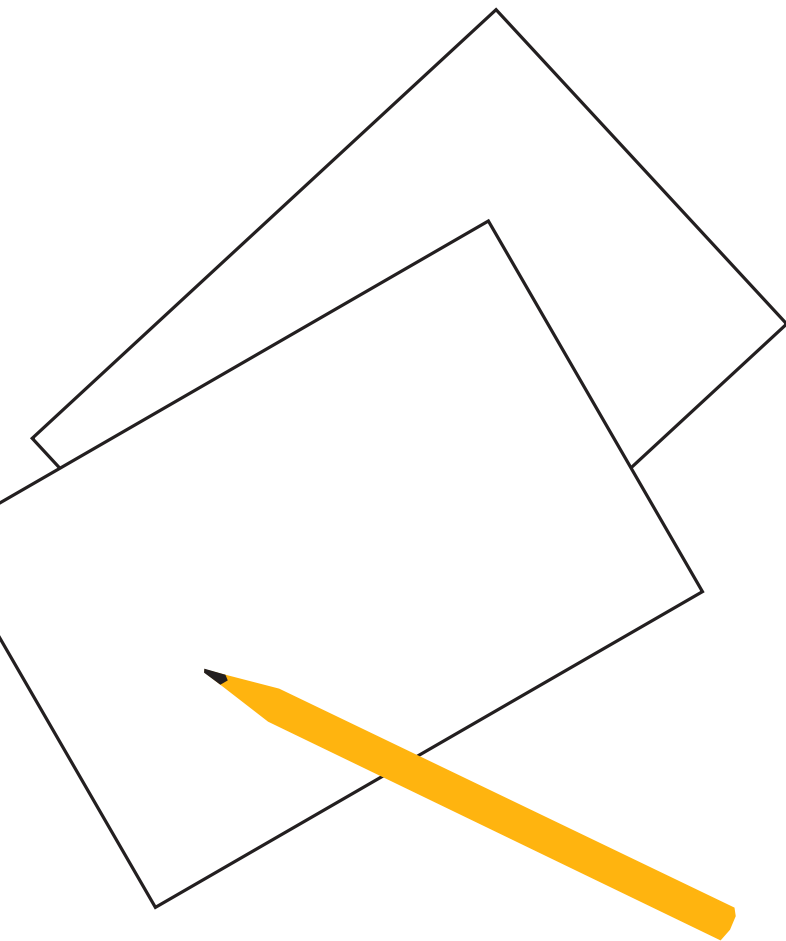
HOST

Adriaan
van Dis

Já se vrátím

ADRIAAN VAN DIS

JÁ SE VRÁTÍM

BRNO 2016

Adriaan
van Dis

Já se
vrátím

Ik kom terug © 2014 by Adriaan van Dis
Originally published by Uitgeverij Atlas Contact,
Amsterdam
Translation © Martina Limburg Loučková, 2016
Czech edition © Host – vydavatelství, s. r. o., 2016
(elektronické vydání)
ISBN 978-80-7491-520-8 (Formát PDF)
ISBN 978-80-7491-540-6 (Formát ePub)
ISBN 978-80-7491-548-2 (Formát MobiPocket)

You must sacrifice your family on the altar of fiction.

DAVID VANN

*All sorrows can be borne if you put them into a story
or tell a story about them.*

KAREN BLIXENOVÁ

1.

Stáli jsme proti sobě, matka a já. Ona na jedné straně truhly, já na druhé. Přetahovali jsme se o ni za úchyty. Ona byla v pantoflích, já v botách. Uklouzla, držel jsem ji v šachu. Vyhrál jsem.

Klíč ještě vězel v zámku. Řekl si o to, abych ho ukradl, byl to tajný klíč — kroucený a hrubě kovaný — matka ho nosila na stříbrném řetízku kolem krku jako šperk. Žádné z jejích dětí nikdy nedostalo příležitost potěžkat jej v dlani.

Jedné líné neděle ležel na jejím nočním stolku. Byla ve vaně, bojler skučel a má ruka se vplížila, kam nesměla. Když ho při oblékání nenašla, přiřítla se v županu dolů a našla mě shrbeného nad truhlou, jak lomcuju zrezivělým zámkem.

Takhle začalo to strkání, tahání a zápolení.

Stříbrný řetízek pleskal o dřevo. Znova jsem se sehnul k zámku. Byl můj — ale matka se mi vrhla na zápěstí.

Prsty mi překroutila kůži. Oheň. Zaječel jsem, upustil klíč i s řetízkem a vším ostatním do její mocné ruky a musel přihlížet, jak jí mizí mezi rozpařenými ňadry. Ta potupa mi dodala tolik síly, že jsem truhlu s klením vlekl po linoleu — dokud na jejím víku nepřistálo matčiných bezmála osmdesát kilo. „To je moje truhla,“ vrískala. Jako bych to nevěděl, její jméno na ní bylo napsáno rozteklými bílými písmeny, po válce ji s sebou do Holandska přivezla na lodi z Palembangu — pro dámu byla příliš neforemná, uzvedli ji jen kuliové, a to až po tom, co se řeklo o bič. Kam mi paměť sahá, tiše doutnala v koutě jídelny pod kusem bati-kované látky.

Kování zaskřípělo vzrušením — nebo to byl toužebný vzdech? — a jeden měděný hřebík vyletěl. „Moje truhla, ničíš mou truhlu!“ Ještě jedno trhnutí a kůže se přetrhla. Zvedl se obláček — hnědý prach. V tichém úleku jsem překotil matku na zem... a tak tam ležela, s klapajícím chrupem. Župan měla rozhalený a klíč ztěžka oddechoval. Nahý klíč. Zakryla se a její oči — hnědé se žlutavým odstínem — sršely vztekem. Podél chřípí jí velmi pomalu stékaly dvě velké slzy, vlevo jedna, vpravo druhá. Obraz, který se mi vypálil do paměti: moje matka umí plakat!

Objal jsem truhlu, vlekl ji k otevřeným dveřím a drhl při tom o linoleum i koberec. Koberec se sunul se mnou, stůl se sunul se mnou a na zem padaly knihy. Matka se vyškrábala na nohy a rozkročila se před dvojítymi dveřmi do zahrady.

Udělal jsem krok vzad, odrazil se, nabral ji hlavou do břicha a už s řinkotem letěla vitrážovým sklem. A teď stranou, rozrazit dveře, přes práh s tím krámem a pak na trávník (na její pýchu bez jediného chomáče mechu, kterou jsem každý týden sekal), dno rozrývalo trávník, hlína

tryskala kolem — kam se na mě hrabal tank. Byla to moje bitva. Netušil jsem, že může žena takhle ječet.

Bydleli jsme v okrajové čtvrti, živý hlohový plot byl ještě mladý, ale zahrada široká a dlouhá a přecházela v les — mohl sis tam dělat, co se ti zlíbilo. Noviny byly zrovna plné případu vraždy spáchané nedaleko naší čtvrti. Pár slušných hochů, s nimiž jsem chodil do tanečních, shodilo mrtvolu nepohodlného kamaráda do studny — objevili ho teprve o rok později. My jsme studnu neměli, zato kompost a hlubokou jámu, v níž tlela posečená tráva. Leč tak daleko jsem se nedostal, zasekl jsem se u šeríkového keře. Matka mi visela na zádech, ale setřásl jsem ji a vylezl na truhlu. Cigárko a s ledovým klidem si bafám. Kouř dovnitř, kouř ven. Moje válečné znamení. Je mi šestnáct let.

Pojď si pro mě, jestli si troufáš.

Jednou odpoledne, když mi ve škole odpadlo vyučování, jsem ji u truhly nachytl. Náhodou jsem šel kolem dveří do zahrady a uviděl její hlavu vyčnívající nad otevřeným víkem. Zalupal jsem po dechu, popošel o krok blíž. Klečela, zadek na patách, záda jako svíčka — jo, měl jsem tenkrát mámu jogínku, pevnou a pružnou. Její ruce se přehrabovaly v dokumentech, jednu složku zvedla. Přes barevné sklo vitráže jsem neviděl, co v ní bylo. Rty se jí pohybovaly, něco roztrhala. Že by postřehla můj stín? Nebo vycítila mou stravující zvědavost... náhle se otočila a uviděla mě, rozpačitě jsem zamával, ale nevšímala si mě a zaklapla víko truhly. Když jsem vešel, byla pěkně zakrytá batikou, sušené květiny v dóze na zázvor se ještě chvěly — jediné vzrušení v místnosti — a matka seděla klidně u stolu zabraná do knihy. Ani slovo o tom, co jsem viděl. Truhla neexistovala. Byl to konferenční stolek, při oslavách narozenin to byla stolička, v případě nutnosti podnožka, ale

2.

Měsíc po smrti mého otce uspořádala matka velký úklid. Bylo třeba vydrhnout z domu jeho vůni, zapudit jeho ducha. Matraci z postele, na níž stonal, vyvlekla ven a dala jí co proto klepačem na koberce. Štětka na holení, kartáček na nehty, kartáček na zuby, kartáč na šaty, všechno letělo kvůli očištění do ohně a zbytky se pak zakopaly do hluboké jámy. Nesměl po něm zbýt jediný vlásek ani šupinka kůže. Po dni větrání, kdy okna naříkala v pantech, zapálila svíčku a s třaslavým plamínkem jsme spolu třikrát obešli dům, čímž jsme navždy odřízli negativní síly, které nás obklopovaly. Od nynějška jeho hněv nealezne naše dveře a jeho křik nám nebude rušit spaní. A tak mého prchlivého otce vyhostila — mopem, kartáčkem na podlahu, klepačem na koberce a sirkami. A tím, že stůl přirazila ke zdi tak, že v čele už mohla sedět jen ona.

Pak jsem byl na řadě já, syn, nakažený zlou žlučí svého zploditele. Měla mi pomoci očistná dieta: syrová zelenina, pšeničné klíčky, jogurt obohacený pivními kvasnicemi, vývar z okurek, kurkumové pyré a litry šťávy z červené řepy. Propláchl jsem si tak střeva, vymočil všechny nečistoty a vyrostl ze svého nižšího já.

A po těle duše. Uložila mi nový životní styl. Aby matka zkrotila mou horkokrevnost, ponořila se do písemného kurzu *Hypnóza v praxi. Zapuzení zlých myšlenek. K použití vždy a všude*. Podle návodu se chtěla pokusit přimět mé podvědomí, aby se zklidnilo — v kruhu jejích přátel okultistů ověřená to metoda. Proudění k mému vyššímu já bylo zablokované, ale stačilo, abych otevřel svou duši, a dobré síly získají samy od sebe převahu.

Při jídle mluvila jazykem kurzu: magnetizující centrální pohled je vysílačem rozumu... Po týdnu studia mi přikázala, abych se posadil proti ní a slavnostně mi položila ruce na ramena. Odporovat nemělo smysl, byl jsem zvyklý dělat jí pokusného králíka. Než jsme mohli přejít ke zklidňující hypnóze, museli jsme nejprve nechat splynout své energetické proudy — čím menší odpor, tím lépe. Na tvářích mě škrábaly její rukávy. Složka o hypnóze ležela na stole vedle ní. Matka mi nakreslila dřevěným uhlíkem tečku na kořen nosu. Vzhlížel jsem k ní a počítal záhyby kolem jejích úst, její vrásky, její starosti. Snažila se, seč mohla, hledět mi „hluboko a pevně“ do očí, ale v půli jí pohled utekl k návodu.

„Správně bys měl sám od sebe zavřít oči.“

Strnule jsem stiskl víčka.

„Mysli pozitivně,“ řekla těžkým hlasem.

Snažil jsem se, co jsem mohl, abych myslel na šukání — šeptané slovo zaslechnuté ve škole.

„Poddej se tomu.“

Zatnul jsem zuby. Stěží jsem zadržoval smích.

Usilovné listování. „Díváš se na mě, to nesmíš.“ Z magnetizujícího centrálního pohledu jí slzely oči, ale se mnou se nedělo nic. „Čirá neochota.“

S kočkou to šlo. Zvířata se velmi snadno hypnotizují, ptáci, hadi, „všechno je to vědecky dokázáno“. V zahradě zachránila myš z kočičí tlamy — jenom tím, že na kočku zírala. Ta ukřivdřená nevinnost se dokonce přišla proti svému zvyku lísat. Matka mohla v tu ránu k cirkusu.

Na stole se objevily nové knihy: o léčivém magnetismu, pozitivním myšlení, sympatickém nervovém systému. Z jejího čtení se stalo studium. Děkala si poznámky a po večeri je přetukávala na světlezeleném psacím stroji s dvoubarevnou páskou. Po pár dnech přišla s diagnózou: nechal jsem se příliš snadno rozptýlit.

Zaměřili jsme se na cvičení soustředění. Hodinky na stůl a dívat se jen na sekundovou ručičku, soustředit se jen a pouze na tuhle jednu ručičku a pokaždé, když se ti myšlenky zatoulají, udělat čárku. Musel jsem dlouho trénovat, než se mi podařilo udržet pod pěti čárkami za minutu, když se to povedlo, byl jsem na dobré cestě. Naučila mě vstoupit do ticha tak, že jsem se soustředil jen na svůj dech a vytěsnil všechny zvuky. Hodilo se to při domácích úkolech a při čtení. V té vlastní silou vytvořené kukle ticha už chyběl jen malý krůček k tomu, abych viděl věci, které nebyly. Teď, když byly její dcery z domu — dvě z nich dokonce odešly ze země —, se chopila příležitosti, aby mě zsvětla do umění vzlétnout.

Naučila mě vykládat karty, spolu jsme žádali o radu mince I-ťing a každý týden probírali mou budoucnost. Znepokojivé, ano znepokojivé, ale ještě se s tím dá něco dělat.

Vtahovala mě stále hlouběji do svého světa. Chtěl jsem to i nechtěl. Byl jsem v její moci. Spolu jsme se modlili. Ne, nechodili jsme na táčky s Bohem, bible nás nezajímala. Bůh byl v tobě. Žádali jsme o sílu. Já jsem se měl obrnit, proti chtíči a netrpělivosti, proti své zranitelné prudké povaze a proti neochotě a klepům. („Jsme jiní, buď na to hrdý!“) A v tom obrňování jsem měl hledat smíření, se sebou, se svými blízkými. Zní to jako protimluv, ale tehdy to tak neznělo (i teď vidím logiku její nelogičnosti.)

Před spaním jsme tiskli konečky prstů proti sobě, jeden po druhém. Cítil jsem teplo její suché dlaně popraskané od práce na zahradě. Naše prsty dýchaly — „vdechuji klid, vydechuji klid“ — a tak jsme vypuzovali negativní energii. Mezitím přivolávala na pomoc řeku, aby odnesly naši vnitřní nečistotu, voda tekla do jezera a kolem toho jezera byla džungle (kterou jsem znal v černobílém provedení z fotoalba). Musel jsem si představit oranžovou záři zapadajícího slunce — oranžovou nad spoustou zelené.

Zatímco pěla ódy na poklidnou existenci, vídal jsem nahore na skříni v mé ložnici nouzový kufr — vybledlé plátno s měděnými rohy, které se leskly, když do pokoje proniklo měsíční světlo. Byl plný vybavení pro případ nouze, bylo v něm univerzální mýdlo Sunlight, alkohol na dezinfekci, to vše pro případ, kdyby začala válka. Když hlasatel v rádiu hovořil o sovětských tancích v Maďarsku, sundala kufr ze skříně a naplnila ho méně trvanlivým zbožím: kakaem, hroznovým cukrem, aspirinem, rybím tukem, přidala krabičku krému Nivea. „To by tě jen tak nenapadlo, ale válka je špatná na pleť.“

Vštěpovala mi neviditelné výhledy, úrodné, svěží a bezpečné: „Zelená zelená. Oranžová oranžová.“ Ale já, pokusný králíček, jsem viděl jinou zelenou: moje krátké kalhoty

vystřižené z vojenského saka, škrábavé a tuhé, které jsem musel nosit do prvního sněhu, abych byl silný. Připravený na Rusy. Otuzilý na Sibiř. A viděl jsem jinou oranžovou: stužku z medaile za statečnost, rozvážnost a věrnost královně a vlasti, již můj dekorovaný otec po probdělém týdnu škubal zuby a pak mi ji po šíleném proslovu přišpendlil na kabátek pyžama. Matka neslyšela žádný řev. Odešla z pokoje, pryč od krve na mé hrudi — plna vyššího klidu.

Rozdrť prchlivost. Prahni po polepšení. Snaž se, ať zvítězí kladná stránka. Vtloukej si to. Hráli jsme drama o volbě mezi dvěma zly a navzájem se našli v protiváze.

3.

Když mi bylo devatenáct, opustil jsem rodičovský dům a lízal si rány z mateřské lásky. Od té chvíle jsem si držel odstup — jestli jsem se od ní něco naučil, tak tohle. Nebránila se, byl jsem zformován, její úkol byl splněn. Navíc jsem se choval v naprostém souladu s horoskopy, které mi sestavila. Střelcův šíp letí mimo jeho domovské území. Stačilo sem tam si zavolat a návštěva třikrát za rok.

Po svých pětaosmdesátých narozeninách se matka přestěhovala do staromódního domova důchodců nedaleko pobřeží. Z návštěvy jejího nového příbytku vždycky znovu sešlo. Možná to bylo tím, že jsem se odstěhoval do Paříže, nebo že jsem hodně cestoval. Ale ani jsem si to nevyčítal, protože při těch několika málo příležitostech, kdy jsem k ní zaskočil, mi předložila vlažný čaj a sotva zvedla oči od knihy. Zdálo se, že ji ruším. Vystačila si docela dobře sama. Dvě z jejích dcer zemřely a třetí žila v zahraničí — a matka

si ani jedinkrát nepostěžovala. („Kdepak, nemusíte jezdit, mám taky moc práce. Uvidíte, jak vám to vyjde.“) Byla jasného ducha a podle vlastních slov „k neutahání“. Taková matka se hned tak nevidí. Náročná tedy rozhodně nebyla. Až do chvíle, kdy jednoho dne zavolala: „Kdy zase budeš v Holandsku? Musíš pro mě něco udělat.“

Když mi otevřela, nezdálo se, že by se byla příliš změnila, nanejvýš se trochu scvrkla. Chodila mizerně, vratce hledala oporu v klice a skříňce na rukavice. V chodbě stály v rohu francouzské hole — podlahové lišty a starý peršan v obývacím pokoji byly poznamenány škrábajícími kolečky. Nebyla tu jediná volná židle kromě té její, dřevěného trůnu s vybledlým polštářem — všechna místa na sezení byla obsazena knihami a časopisy. („Radši mít na návštěvě knihu než člověka,“ znělo jedno z jejích nejmilejších úsloví.) Velký jídelní stůl byl posetý knihami a papíry, polovina jich byla otevřená a prošpikovaná otevřenými dopisními obálkami, zleva i zprava její židle stály kalíšky s tužkami a také mísa s ovocem, nefritová miska s polodrahokamy a zaječí tlapička proti revmatismu. Na dosah měla i sukovitou hůl, křivou jako šavli. Byl to rodinný kousek vyřezaný z vlastního stromu, za mého mládí se ještě hodil k bití, ale po přesunu do domova důchodců byl využíván hlavně jako buchar proti hluchým sousedům, jejichž televizor příliš řval. Tak tomu alespoň bylo při poslední návštěvě. Nyní jí sloužil k tomu, aby se dostala do kuchyně. Všiml jsem si, že se nachýlila a při chůzi se snažila potlačit tlusté břicho — vypadalo skoro jako nádor. „Co to tam máš?“ zeptal jsem se. „Nic, vykrmuji mě tu.“ Chtěl jsem jí pomoci. Ne, nepotřebovala se do mě zavěsit. „Žádný strach, žádný strach.“ Její hůl se něco nadřela. (Dobrá hůl nejde do výslužby.) Pyšně mi ukazovala, jak se jejím hrotem dají

zvednout noviny, které spadly na zem, aniž bych se musel sehnout, jak s ní lze vyšťourat lžičku, jež zapadla mezi ledničku a vykachličkovanou zeď, a jak s touto třetí paží umí otevřít a zavřít vysoko umístěné kuchyňské okno. Hele, nikoho nepotřebuje. Ale pravdou bylo, že čajové konvici, s níž se přišourala od kuchyňské linky ke stolu, by rozhodně neuškodila trocha jaru, wedgwoodský porcelán (starý jako ona sama) byl začazený od čajových svíček a hubička zanesená vodním kamenem... ale čaj byl naštěstí vlašný. Provždy vlašný. Už jsem se bál, že změnila své staré zvyky.

Ubrus byl celý flekatý. Zejména u její židle bylo vidět, kde se opírala při vstávání, kde rozkládala své prostírání, kde si každý den vykládala tarotové karty a házela měděnými mincemi I-ťing — protože i budoucnost zanechává stopy. Bylo to ale především její místo na čtení, s prodřeninami z napětí i z nudy — ještě pořád četla tři čtyři knihy za týden. I to byl starý zvyk.

Když udělala kolečko kolem stolu, s námahou dosedla na svůj trůn, vrazila si polštář před břicho a poručila mi, ať si „už konečně“ sednu. Uvolnil jsem židli vedle ní — „ne, ne vedle mě, přímo naproti mně, a nekoukej se tak.“
„Dobře, mami.“

Popotáhla si vestu z ovčího rouna a upravila náhrdelník na hrudi — pečlivě vybraný z její sbírky. Každý neduh, každý den i činnost vyžadovaly zvláštní kámen. Tentokrát vylovila šňůru zkamenělé pryskyřice od Baltského moře, i když se zlatavá žluť bila s červení její blůzy — jantar byl její cestovní kámen.

A ona chtěla cestovat. Už tu myšlenku v sobě nosí celé týdny a teď musí ven, a to bezodkladně: „Chci ještě jednou vidět svůj rodný dům. A honem.“

Leštila jantar. „Čas kvapí.“
„Copak se děje?“ zeptal jsem se ustaraně.
„Nic, ale moje ruce touží po hlině a tak ráda bych si vyšla na hráz.“
„Ale vždyť skoro nemůžeš chodit.“
„Tak mě budeš tlačit.“
„Co tě to najednou napadlo. Vždyť už přece se sedláky nechceš mít nic společného?“
„Zdá se mi o pevnosti. Do našeho dvora maširovali vojáci.“
„Válka,“ povzdechl jsem si. „A jsme doma.“
„Bude to má poslední cesta.“
„Jak jsi na tohle přišla?“
„Bylo mi to předpovězeno.“ Podívala se na mě vítězně, skoro vyzývavě.
„Předpovězeno, předpovězeno, kdo ti to předpověděl, doktor?“
„Ne, hlasy, staré hlasy.“ Ach, kdy tam jen byla naposled, možná před padesáti šedesáti lety?
„Podívej, nové boty, koupila jsem si je speciálně na to.“ Zpod ubrusu vykukovaly dvě vycházkové botky se suchými zipy. Navrhl jsem, že příště přivezu svůj notebook a proletíme se nad venkovem pomocí Google Earth. Hlínu nakopu kdekoli.
Její hůl klepala o desku stolu. „Ne, ty to nechápeš, jsou tam moje stopy, moje nejranější já, moje první válka...“ Odmlčela se a zuřivě listovala ve svém diáři milovníka umění. Den odjezdu už měla zakroužkovaný — byly to její narozeniny.
„Ale to je už za chvíli, já v ten den vůbec nemůžu.“
„Ale no tak, jeden den pro starou mámu. Bude mi devadesát osm, zatraceně.“

Handrkovali jsme se, ale chyběly mi argumenty („Co vlastně v té Paříži děláš?“). Navíc se lepší den na cestování zatím nenaskýtal, pečlivě kvůli tomu prostudovala efemeridy — jako důkaz ležela na stole bleděmodrá knížka s postavením hvězd, kolečkové křeslo už si taky sehnala.

Roky jsme ji nemohli vypáčit zpoza stolu, výlety autem zarytě odmítala, a teď měla plno řečí o tom, jak pojedeme, jak dlouho a jak daleko. Ano, uděláme si pěkný den, daleko od oslav z povinnosti, narozeninového proslovu ředitelky a dortu ve společenské místnosti.

„Snad si nemyslíš, že budu svoje narozeniny slavit s těmi staříky?“

4.

Když jsem ji o týden později přijel vyzvednout, mrholilo. Domov voněl kávou, na konferenčním stolku vedle pultu recepcce byly rozložené ranní noviny, někde daleko zněl klavír a dámy s vypečenými kudrnami dovedně tlačily svá chodítka směrem ke společenské místnosti — jejich řidičské umění mě dojívalo, jejich pěstičky dokazovaly, že to kdysi bývaly vášnivé jezdkyňe na koloběžkách. Ale kde jsou muži, copak se tu ukrývají jen samé vdovy? Už jsem se na to jednou matky ptal. „Ženy jsou silnější,“ řekla, „to přece víš?“ Vždycky ji těšilo bavit se na účet mužů: „V zajetí taky zaklepali bačkorama první.“ Vzpomněl jsem si na svou formu a rozhodl se pro schody.

Nahoře na chodbě bylo teplo a dusno, všechna okna byla zavřená. Někteří obyvatelé pověsili v hale obrazy, mnoho krajinek, umění, kterým jste nikoho neurazili, nanejvýš dobrý vkus — vizitky spořádanosti. Na každé rohožce

byl odpadkový pytlík, to ráno se zřejmě sbíral odpad. Kolem dveří se vznášel nasládlý zápach. Stařecké pleny, pach staroby.

Matčín byt měl výhled do zahrady, museli jste patřit k premonstrátům, abyste mohli takhle pěkně bydlet, ale tuto výčitku si nepřipouštěla. Byla členkou nejmíň pěti církví, ačkoli nikdy nechodila do kostela. („Na to, abych našla Boha, kněze nepotřebuju.“) Dveře byly pootevřené, čekala na mě v předsíni, připravená vyrazit na kolečkovém křesle zapůjčeném domovem — kabát zapnutý a kabelku na klíně, hůl v ruce. Stačilo ji vytlačit ven, a prosím pěkně vchodem pro zásobování, ne přes recepci — chtěla se totiž vyhnout ředitelce.

Kolečkové křeslo se sotva vešlo do kufru. Matku jsem do auta dostával ještě obtížněji. Bezpečnostní pás ji tísnil. „Co je to za nesmysl, úplná svěrací kazajka.“

„Je to předpis, mami.“

„Já už to policistovi vysvětlím.“

S úlevou jsme vyjeli z parkoviště. Unikli jsme dortu a proslovu. Tak, a teď mohla vesele slavit narozeniny, v kabátě z tuhého tvídu, s holí mezi koleny, kabelkou na klíně.

„Polož tu hůl na podlahu.“

„Ne.“

„Tak si aspoň odlož kabelku.“

„Ne.“

„A sundej si ten ošklivý šál.“ Tak dobrá, když jinak nedám.

Po hodině si konečně rozepnula kabát a přehodila ho napůl přes řadič páku. Nemohla se nabažit ukazatelů nad silnicí a v jednom kuse mě tahala za ruku, aby mě upozornila na složité dálniční křižovatky. Míjeli jsme nové satelitní čtvrti, průmyslové zóny a stuhu z betonu a skla,

nikde ani kousek volného obzoru. „Že se to tu ale zaplnilo,“ řekla zklamaně.

Po letech v Paříži jsem si také musel zvykat na neúnavně stavějící Nizozemsko. Kruh měst Randstad byl skoro hotový, už jenom pár kilometrů protihlukové stěny a mohli jste ho přiklopit pokličkou. Zrovna před nedáv-
nem jsem četl v novinách, že Nizozemci jsou po Dánech nejšťastnějším evropským národem. Francouzi se umístili mnohem níž, ti polykají hromadně antidepresiva.

„Někdy ti nezbyvá než si štěstí vylhat.“ Matka to řekla tiše, skoro bezmyšlenkovitě, hledala něco v kabelce.

„Jsi šťastná?“ zeptal jsem se.

Překvapeně se ke mně otočila. „Na něco takového se matky nemáš ptát.“

„A syna ano?“

„Ty si přece nemáš na co stěžovat, ne?“

Neočekávala odpověď, obsah její kabelky, toho vaku z hnědé kůže, na níž si kdysi brousívala drápy kočka, byl důležitější. Kočka, která už byla dvacet let mrtvá. Kde jenom vězí ta zatracená mapa? Vida, vida, po dlouhém hrabání se vynořila. Rozložila ji přes kolena a částečně i volant. Ne jen kousek, ale hned celé Nizozemsko, plné červených křivolakých cest, po nichž jezdila na mopedu před šedesáti lety. Hráz Afsluitdijk se na ni ještě tak tak dostala, zato nové poldery i hráze Deltawerken už to nestihly. Odstrčil jsem jižní Holandsko. Její prst hledal cestu v minulosti („Kudy to jedeme? Kde jsme?“) – v hlavě měla jinou mapu.

Přehnali jsme se přes most dlouhý mnoho kilometrů („Říkali jsme tomu tady moře, za našich časů ta cesta trvala celý den.“) a dali se po nové silnici na jih („Přes naši půdu, zatraceně!“).

Odbočili jsme, zpomalili a projížděli ospalými vesnicemi, které často nesahaly za blátivou silnicí, bylo to jen pár rolnických domků z jedné i druhé strany. Cukrová řepa už pěkně rašila, tu a tam ležela pole ladem, v brázdách se třpytily kaluže. Jo, země musí někdy odpočívat, poučila mě matka. Úzká cesta, uprostřed hnědého jílu pěkně vlhce černá, nás vedla kolem provinčního sloupu s omšelým erbem, osení nás švihalo do kol, musel jsem zpomalit z ohledu k rostlinkám (to žádala!) a jet krokem. Ale nemohl jsem řídit, zase mi překážel její kabát a po strkání a dohadování kvůli holi se před námi znenadání vynořila zelená zeď — hliněné valy, zchátralé opevnění a kamenná hlava. Podívejme, to je tedy ta pevnost — byla vysoká, abychom k ní mohli vzhlížet. Matka se pokoušela složit mapu a zároveň vyhlížet ven. V rozrušení zmuchlala polder do kuličky. Bože můj, jak pevnost zchátrala. Ukazovala na dva prázdné oční důlky. Tam, tamto se dřív rozhánělo hlavní, Železo, tak se jmenoval ten kanón. Za jejích časů ještě umělo dát ránu, udělat dojem. Za jejích časů mířilo ústí na jih, aby zastrašilo postupující Němce za belgickými hranicemi. „Museli jsme si hlídat svou neutralitu. Nizozemsko bylo zbabělé a nestranné, ale válka se k nám mohla rozšířit jako nic.“

Postrádala vlajky, prapory u brány a krásné vrby. Všechny pokácené. Za jejích časů... Chtěla otevřít okénko. („Jak to funguje?“) Spustil jsem je, dovnitř vtrhl závan mrholení, déšť jí lepil řídké vlasy k hlavě, ona však se smíchem vdechovala vlhko země i moře za hrází. „Cítíš to?“

Její otec sedlačil mezi řepou a vojáky, ale vojáci už tu nezpívali. Za první světové války jich osádka pevnosti čítala mnoho stovek. Chlapíci, kteří na ni mávali, kteří pro ni spouštěli padací most, když před setměním přinášela

lahev pálenky pro velitele jako pozornost od svého otce. Jednou přišla pro armádního doktora, to bylo tehdy, když se jeden z pacholků ošklivě zranil, a k osmým narozeninám dostala námořnický obleček od armádního krejčího a kuchařky vařily polévku pro belgické uprchlíky. Doma jich měli plnou stodolu. Matka brebentila dál, plná svého dětství na statku. Ještě nikdy jsem ji o polderu neslyšel takhle mluvit. Bylo zvláštní, jak se stará válka přiblížila, ačkoli ta doba v jejích dřívějších historkách o rodině vyzněla jako nepodstatné dobrodružství.

Jedno stisknutí tlačítka a okénka se zase se bzučením zavřela. Jeli jsme pomalu okolo pevnosti a hledali její rodný dům — musí to být blízko, žila tam jako dítě, jako mladá dívka, dokud její otec všechno nepronajal a nestáhl se do vysokého domu u kostela — daleko od bláta a hnoje.

Tamhle, tam přes tu hráz prý chodila, když byla ještě prázdná a rovná a možná ne takhle široká. Každý den šest kilometrů do školy, i když sněžilo. V dřevácích. S těmi tloukla katolické kluky po hlavě. A když mohla, dala si půl pánve úhoře k snídani, nikdy se nepouštěla na cestu s prázdným žaludkem. Její otec je sám chytal ve struhách kolem statku. Spolu je zaživa kuchali — to kvůli síle.

Ještě teď měla z toho chození silná lýtka a hrdou bradu a šíji. Ve spleti vrásek její snědé kůže, v hlubokých záhybech kolem jejích ostrých úst jsem hledal ten život na čerstvém vzduchu. Tak blízko jsem u matky už léta nebyl. Chtěl jsem se jí dotknout, ale posunula se ke dveřím a mezi nás položila svou kabelku.

Viděla to i neviděla.

Pokrčenými koleny jsem se dotýkal jejího kabátu, v zákrutách propadlých cest polderu se kontaktu nebylo možné vyhnout. Hledali jsme rovnováhu, naše ramena se

o sebe třela, lekala se, a když jsem viděl svoje paže podél jejích, naše neforemné paže, znovu jsem si uvědomil, že mám její postavu — postavu sedláka. Bez ohledu na svou šířku jsme se oba na této cestě stali dětmi...

Znovu jsem se kradl domem svého dědečka — velkým a vznešeným, se širokým schodištěm a tajemnými pokoji s židlemi a pohovkami zakrytými prostěradly. Můj dědeček se smál jen zřídkakdy. Po narození svého syna celý život truchlil pro ženu, která zemřela při porodu, mně neznámou babičku, již jsem nikdy neviděl ani na fotce.

Dědův horizont byl rovný jako hráz. Veškeré jeho bytí bylo určováno přesně vymezeným rytmem: ledová sprcha za úsvitu, zprávy z rádia ve dvanáct a v šest, teplé jídlo kolem poledne, malá procházka ve tři hodiny, úderem páté hodiny první pálenka. V létě bydlel na stinné straně, v zimě na slunečné. Stěhování se značilo do kalendáře. A vždycky chodil v trojdílném černém obleku. Spoutaný čtyřmi P svého života: pravidelnost, pokoj, pořádek a profit — ten rentiér. Měl podíly všeho a na ničem se nepodílel. Usazený na vysoké dřevěné židli (která později přešla na jeho dceru) kouřil a četl si noviny, v domě tichém jako hrob, aniž by mě uznal za hodného jediného pohledu, ale když jsem houpal nohou, slyšel jsem ho vrčet. Báť jsem se pohnout. Nad hlavou se mu mračila zlá ženská hlava od Rembrandta: ta letní byla ještě děsivější než ta zimní.

Teprve později jsem pochopil, že ty strašidelné obrazy byly kopie z devatenáctého století, ale vypadaly úplně jako pravé. Jednou všechno to drahé haraburdí zdědíme a nejen po něm — každý rok mě táhli k dvěma neprovdaným tetám, kterým jsem se musel předvést v nejlepším

světlo, v naleštěných botách, s čistým límcem a dobrým vychováním. „Neříkej ježiši, pro ně je to klení.“ Škoda, že se z matčiny strany dožíváme tak protivně vysokého věku.

Zkoumali jsme horizont polderu, plochý a majestátní, s řadami topolů v kulisách. Kde jen ten rodný dům je? Nemohli bychom na hráz pro lepší rozhled? Pátrali jsme po schodech nebo nájezdu a zastavili u stezky pro traktor. Ještě pořád poprchávalo, vlašně to šplíchalo, ale to nám nezabránilo složit kolečkové křeslo. Kabelka musela s ní. „Dej mi ten krám.“ „Ne!“ Jak jen ji dostanu nahoru? Zaklonila se, dívala se na šedé mraky, po tvářích jí stékaly kapky. To je dobré na pleť. Dřív v dešti tančila, teď vířila dvě kola kolečkového křesla. Tráva podkluzovala.

Sedlák na traktoru s vlekem na hnojivo si všiml, jak se tam plácáme, a vysvobodil nás tím, že křeslo i s blátem zvedl nahoru, a ani se při tom nezadýchal, ačkoli už nebyl nejmladší. Jakmile byla na hrázi, vstala z něj a použila křeslo jako vycházkové hole. To sedláka rozesmálo: „Mám taky takovou matku.“ Úzkostlivě se podívala dolů a ukázala na stopy traktoru v jílu. „Dřív jsme měli červeného McCormicka, první vyorávač řepy na celém polderu.“

„No, to vám asi pomohlo,“ řekl sedlák, „protože když se sklízí, je každá ruka dobrá.“ Mluvil nářečím mého dědečka, ale jeho hlas zněl měkce, přátelsky, a měl na sobě džíny — nebyl to typ na škrobené límečky a ponožky černé jako bible.

Pole je táhlo, matka se opírala o jeho paži a předklonila se, jako by mluvila k zemi: „No ale s tím McCormickem byl hrubší ořez, o hodně řepy jsme s ním přišli. Pacholci a děvečky byli zvyklí na nůž a rýč, jako dítě jsem běhala po cestičkách vyšlapaných jejich dřeváky.“

„Jo, ale celý den se museli hrbit.“

Lidská síla, nebo stroje, nemohli to rozřešit. Probírala se poslední sklizeň, ceny cukru, zimní škody a cesty zanesené po svážení řepy. Ti dva si rozuměli. Matka mluvila nářečím, ani jsem nevěděl, že to umí. Měkké g jí vrátilo úsměv.

Znalecky prohlíželi vlnící se osení a pohledem sledovali hejno vran až na konec pole. Matka ukázala na statek ukrytý za řadou topolů. Štít byl bíle omítnutý, ale střecha... Otřásla se, nebyla dřív větší? Ale kdo jiný měl tak širokou střechu, vyšší než hráz. Ach, horní okno tam pořád je. Ano, to musí být její rodný dům. „Když jsem si dřív k oknu přistavila ohřívatko na nohy, viděla jsem moře a hnědé plachty šalup.“

Sedlák ji vzal kolem ramen a mě jemně odstrčil. „Teď je z okna vidět proplouvat pobřežní lodě.“ Zachechtal se.

Matka překvapeně tleskla. On ten dům zná zevnitř?

No aby ne, vždyť tam bydlí, je vnukem prvního nájemníka!

Matka o krok ustoupila a znovu a pořádně si ho prohlédla. Zatraceně, ta špičatá brada, vysoké čelo: pravý Hopstake.

Cukrová oblast byla malá, polder byl malý. Padala jména — sousedů, vzdálených strýců, tet a bratranců, kteří si vzali sestřenice. Tak půda zůstávala v rodině. I nájemníci lpěli na půdě, generace za generací, dokud si nemohli půjčit peníze a koupit ji. „Půjčka na hrdost,“ řekl sedlák.

Přišla řeč na dědečka, jeho jméno mělo na polderu stále zvuk. Říkali mu Tvrdá palice, mladý vdovec a půdy měl, že nevěděl co s ní. Sedlák rozmáchlým gestem ukázal daleko za ochranný val. Takoví panští sedláci už nejsou.

Jeho otec musel dvakrát ročně do Vysokého domu (v jeho hlase jsem slyšel to velké V) zaplatit nájem v parádním pokoji a za každou stovku dostal sklenku pálenky. Pachtovní den byl opilý den. Doma měl vždycky co vyprávět.

„Opravdu?“ matka se tvářila rozladěně.

„První nájemník, to jsme přece skoro rodina,“ prohlásil sedlák.

Je to tak. A já jsem tam jen stál a nemohl se přidat, ačkoli jsem nesl selské jméno. Ten muž, co do něj byla zavěšená, mohl být její syn, tak důvěrně spolu kráčeli. Vrátilo se mi zoufalství chlapeckých let.

Dědeček četl burzovní zprávy s tenkým železným pravitkem — byl to vážný rituál, při kterém nesměl být rušen. Zažloutlý knír už mu zaváněl pálenkou a z jeho kamené dýmky vyletovaly jiskry, a přesto jsem se jedenkrát odvážil k němu při čtení novin příkrást. Chtěl jsem se stát hercem a cítil jsem potřebu sdělit to celému světu. Protluču se životem pouze s hraním (dokonce i ve válce, protože se nikdy nenechám chytit a v převleku se odvážím do nepřátelského tábora), a proto jsem chtěl během naší každoroční velikonoční návštěvy dědečka překvapit básní od Vasalisové, již jsem se speciálně pro tuto příležitost naučil zpaměti. „Idiot v lázni“. Možná jsem přecenil své síly, ale jedna z mých o mnoho starších sester, učitelka, která mě po celou dobu mé školní docházky zásobovala dobrými knihami — nad moji úroveň, protože dítě musí růst —, ji pro mě opsala. Vasalisová byla podle ní nejen velká nizozemská básnířka, ale také dobrá psychologka, neboť dovedla nahlédnout do mysli mentálně nemocných. Když jsem báseň četl poprvé, pomyslel jsem si, že tajně nakukovala klíčovou dírkou do naší koupelny...

*Po rukou sestry vklouzne do koupele
Tenoučké paže zkříží na hrudi,
Okolo úst pomalu smích se probudí,
Blažený vzdech, jak žízeň když uhasíš
Cele.*

Ihned jsem v tom bláznovi poznal svého otce, když mu matka po záchvatu dávala koupel. Byl to rituál, který ho zklidnil: ve vodě se zrodil nový člověk.

Zdálo se mi to skvělé pro přednes rodině.

Idiot v lázni... postavil jsem se přímo před jeho noviny a odehrál první kuplet (možná se mi odmění dvěma guldeny): „*Ramena pokrčená...*“ Dědeček spustil noviny a ohromeně se na mě podíval.

„*Pevně zavřené oči, skoro v poklusu a někdy...*“

„Co to má znamenat?“

„*Zařat do žíněny, idiot každý týden...*“

Najednou, jak jsem tam tak hrdě a široce rozkročený stál, vzduch zavyl a kolem uší mi prosvištěl ostrý zvuk, řasy mi ovanul vítr... Železné pravítko, zaháněl mě svým železným pravítkem. Uskočil jsem.

A pak následovala slova, která utkví v paměti lépe než jakákoli báseň, vyslovená s třesoucí se rukou a jedním okem na seznamu vylosovaných obligací: „Máš zvláštního syna, Marie.“

Znělo to jako nadávka.

„Nosí mimochodem vaše jméno,“ odvětila matka. Na větší útěchu se nezmohla. Z herectví sešlo.

Mrholení ustalo, vykouklo zubaté sluníčko. Matka se nechala odvést ke kolečkovému křeslu a smetla kapky z kabelky. Ložiska zaskřípěla. Kdyby se tak mohla ohnout a promnout v ruce hlínu, jestli bych... kopnutím jsem

uvolnil hroudu a položil ji do napřažených rukou. Zmáčkla ji. „Kdoví jestli v ní ze mě něco zůstalo, otisk, nebo snad atom?“ zeptala se tiše. Sedlák na mě mrkl a zapálil si cigaretu.

Matka hleděla na střechu svého rodného domu, už zase mluvila nářečím a viděla se, jak sedí u okna v pozdně letním večeru, dávno už měla být v posteli. Bratříček už spal, ale jí vedro nedalo usnout, a tak se odkradla dolů dělat otcí společnost. Seděl na své židli a kouřil, hlavičku své fajfky skrýval v dlani — i rozžhavený tabák mohl být nebezpečný. Bylo to za mobilizace a na polderu se muselo zatemňovat, žárovky byly natřené na modro a pod stolem byla zapřená puška. Pacholek a děvečka spali v zadní části domu, v kůlně byli Belgičané, uprchlí vojáci propašovaní z válečného území a vysazení na hráz námořníky.

Most do pevnosti byl zvednutý, po setmění se sedláci museli hlídat sami. Jejich soused, správce pevnosti, neměl ani zbraň, ale z hráze jste mohli večer vidět žhnoucí nebe nad Antverpami a při jižním větru bylo slyšet hluboký rachot.

Hrouda spadla na zem, matčin kabát byl celý od bláta, ale jí to bylo jedno. Pohrávala si s mušličkou, která se uvolnila z hlíny.

„Byl úplněk... zmínila jsem se o tom? Nádherný měsíc. Najednou se před námi vynořil jezdec na koni. Dole na hrázi. Otec vzal pušku a šel ven.“

Malá Marie musela zůstat uvnitř, přistavila si židli k oknu, stoupla si na sedák. V měsíčním světle se všechno zdálo větší. Otec stál za stromem, pušku namířenou. Jezdcovy holínky se leskly. Pořád se blížil. Otec zavolał: Kdo tam? „Zrovna jako stráže v pevnosti.“ Jezdec se sehnul,

po něčem sáhl. Zazněl výstřel. Odrazilo se to ozvěnou od zdí. Otec se skrčil. Marie vykřikla do dlaně, po stehně jí stekl pramínek. Stalo se všechno možné najednou: kůň se vzepjal, z topolů vzlétly vrány, pes škulbl za řetěz a zaštěkal, ve stodole zašramotili uprchlíci, pacholek a děvečka se přišli podívat, světlo správce pevnosti se rozsvítilo — bledě modré — a děvečka zaječela: „Sypej, už jsi měla dávno spát!“ Ale nahoře měla ještě lepší výhled: jezdec spadl z koně a zůstal jednou nohou viset ve třmenu, kůň ho vlekl za sebou. Správce pevnosti spolu s otcem běželi za ním; pacholek uháněl řepou. Jezdci se povedlo vyvléct, klopýtal nahoru na hráz. Druhý výstřel, o něco dál. V pevnosti tloukli na poplach, ale Marie už nic neviděla. Hráz zůstala prázdná. Ani ráno se nesměla dozvědět, co se stalo za ní, beztak toho viděla až příliš. Otec jí jen řekl, že to byl lump, špeh, který hledal ukryté Belgičany.

Ale kam se poděl?

Žádná odpověď.

A ten kůň?

Utratili jsme ho.

Pacholek věděl víc. Došlo na nůž.

Stáli jsme tiše kolem ní, tak trochu na rozpacích z krvavého konce. Sedlák vrtěl hlavou a díval se na svou provinilou půdu, já jsem jí položil ruku na rameno, ale se třásla ji a dloubala si hlínu zpoza nehtů. Byla tohle moje matka? Žena, jež si nikdy nechtěla vzpomenout na víc než na několik obehnaných anekdot, se najednou proměnila v holčičku, která zvědavě vykukuje za otevřeným oknem a dovolí nám dívat se s ní. Rodný dům se v jejích příbězích nikdy dřív neobjevil. Co když si pletla domy, kraje a události?

Zeptal jsem se, jestli ji ten příběh dlouho tížil.

„Kdepak, prostě jsem si najednou vzpomněla, nic z toho mě netrápí, jestli myslíš tohle.“

„Opravdu tvůj otec toho muže zabodl?“ (Slovo „dědeček“ mi nešlo z pusy.)

„Druhý den sebrali pacholka.“ Hleděla za hráz a ve slavném větru lapala po dechu.

Kabelka se jí svezla na zem. „Pojďte, půjdeme.“ Sedlák zvedl kolečkové křeslo a nesl ji do auta. Opírala se mu o rameno, kolébala se, očima opět ohledávala pole. Teprve když zase stála na vlastních nohách, zeptala se: „Kam se poděly stodoly? A domek správce pevnosti?“

Sedlák se na ni tázavě podíval, on to neznal jinak než takto. Ale o hlídači slyšel vyprávět, ten domek spláchla velká povodeň, dlouho před jeho narozením. Ukázal jí, kde se hráz protrhla a kde půda za velkého sucha ještě někdy uměla změnit barvu — po více než půlce století! —, a sůl se třpytila i na zdech, ale museli jste se umět dívat. „Jenom náš statek to přežil, protože byl tak široký a vysoký.“ Pevnost zlomila vlny. Matka se otočila a hleděla na zkrocené moře.

„Pojďte, jste z té zimy celá bledá,“ povídá sedlák. „Káva vám udělá dobře, ukážu vám statek, pak se můžete seznámit s mou matkou, ona bydlí s námi a myslím, že vašeho otce ještě musela znát.“

Nechtěla, ne, opravdu ne. Ale naléhali jsme, sedlák a já, ale no tak, pojdte přece.

Nastartoval jsem auto a jel za traktorem. Vlečka před námi nám na přední sklo házela bláto a hnůj. Její hůl zlostně udeřila do skla. „Nejdeme tam, jeď prostě dál.“

„Proč? Chtěla jsi sem.“

„Je to tmavá díra.“

„Ale jdi, já chci taky jednou vidět, kde ses narodila. Možná mi dovolí udělat pár fotek.“

„Pod tou střechou umřela moje matka.“

Vlečka zatarasila cestu, vystoupit jsme museli.

Pili jsme kávu u stolu ze světlého dřeva ve slunné kuchyni zařízené podle poslední módy. Velká okna hleděla na lány a topoly, listí šumělo a vrhalo stín na žluté dlaždičky nad vařičem, uvnitř bylo teplo jako v létě, ale matka si nechala kabát, a to i přesto, že anglický litinový sporák tiše hořel a domem se linula vůně čerstvě upečeného chleba. Opo-
vržlivě zkoumala interiér: dvě prázdné bílé vázy na jednom parapetu, na druhém dvě plastové husy s mašlí — šťastný venkovský život rosil sklo. „Mno,“ řekla, „dvojice uklidňují.“

Sedlákova matka se konečně objevila, až když ji třikrát zavolali, dovnitř ji postrčila snacha, která se okamžitě vytratila. V chlévě bečelo jehně a právě se ohlásil veterinář.

Hleděla na nás divoká tvář — černé oči a dvě ježatá obočí, v nichž nebyl jediný šedivý chloupek —, tak urputná, že se i matka lekla. Mohla být Španělkou, a to bez příkras. V ničem se nepodobala synovi. Představila se jako Cor. Matka také zamumlala svoje křestní jméno, ale Cor jí dál chladně říkala paní.

Sedlák krájel koláč a vtipkoval, aby prolomil ledy. „Tak, děvčata, znáte se, nebo ne?“

Dovnitř se vloudil hnědý labrador vrtící ocasem a se zíváním se uložil pod stolem.

„Možná z pole, ne?“ řekla matka místním zpěvavým tónem. „Muselas do práce brzy.“

Cor zapískala, jak zapnula své naslouchátko. „Práce? Ale vy jste se přece nemusela hrbít na poli? Váš tatík se toho všeho rychle zbavil.“

„Nu ano, ale zahálku netrpěl, byl dost tvrdý.“

Cor si kousla koláče. V tom tichém žvýkání jsem slyšel ohlušující souhlas.

Dámy se nedůvěřivě měřily.

„A čípak je tendle?“ zeptala se Cor a kývla směrem ke mně.

„Justa.“

„Ale ten byl přece černý?“

Matka zafuněla: „Myslíš asi hnědý, narodil se v Indii, důstojník, jistě jsi ho viděla?“

„Děvčata, děvčata,“ chlácholil je sedlák.

„Já jsem od jejího druhého muže, taky se jmenoval Just,“ řekl jsem co nejpřátelštěji.

No jistě, bylo tam něco složitějšího... druhý muž. Ale celý polder byl pryč z toho prvního, no jo, kolik Cor bylo, když se matka vdávala, nějakých deset? „U kostela stáli lidi v řadách, nebyli jsme na to zvyklí, kdeže.“

Matka položila kabelku s bouchnutím na stůl a pokoušela se vstát. Kabát navlhle páchl.

„A vlastní rodina?“ Cor zase kývla ke mně.

Nerozuměl jsem jí. „Moje nevlastní sestry?“

„Ne, tady na polderu?“

Podíval jsem se tázavě na matku. „Kvůli Indii jsme se hodně odcizili.“ Musel jsem se předklonit, abych ji slyšel, mluvila velmi potichu. „A osud tomu pomohl.“

„Cože?“ zeptala se Cor.

„Kontakty se zpřetrhaly,“ zařval jsem.

„Jo, my to měli těžké. Stálo to tu až nad hlavu, všude voda, všechno to smetlo, ale zdi to vydržely. Mému bratrovi to spláchlo dveře. Všechno pryč — dům, dobytek, parádní skříň.“

„Nech toho, máti.“ Sedlák si zapálil už kolikátou cigaretu.

Ale Cor toho nenechala, řádně si na to sedla, židli dopředu, nohy rozkročené, jako našťvané děvče, ruce se jí na kolenou třásly, a štěkla: „Ne, musí to vědět. Kde byl tvůj tatík po povodni? A ty? Neviděla jsem tě tu. Vy jste byli na suchém, ale my,“ — něco spolkla, kus koláče, slzu nebo vztek — „venku na poli, pod hrází jsme viděli na druhý den z bahna vykukovat botku. Moje sestřenice.“

Matka upírala zrak na svou kabelku. „Otec jel kolem na motorce, vzal k sobě do domu tety.“

„U nás se ale nezastavil,“ odfrkla si Cor. „Prachy mu byly milejší, jo, vždycky jen ty prachy.“

Soucítě jsem mružel.

Cor mi ukázala slanou linku nad kuchyňskými dveřmi — povodňovou jizvu. „Každé léto se to opotí.“ A ví „paní“, že to Meeuwise spláchlo z hráze i se synem? Našli ho mezi dobyt看em, takový upřímný člověk.

„Kdo byl Meeuwis?“ zeptal jsem se.

„Lijntjin bratranec! Ale ani slovo, kdepak, žádná pomoc, nic.“

„A Lijntje?“

„A teď toho mám dost.“ Matka se vzepřela o stůl. Byl jsem příliš ohromený, než abych jí pomohl.

„Však se jí na to potom zeptej.“ Cor vrtěla hlavou. „Jestli se tak odcizila.“

Sedlák matce nabídl rámě, ale pomocnou ruku odstrčila. Mně dovolila, abych jí nesl kabelku. Odhadoval jsem ji tak na deset kilo. Klopýtala od sporáku ke kuchyňským dveřím, místo pozdravu jim ukázala rovná záda.

Pes s námi běžel k autu. Sedlák nám uvolnil cestu. Než jsme nastoupili, podívala se ještě jednou na střechu.

Odjeli jsme z polderu a nepromluvili ani slovo.

„Kdo byla Lijntje?“ zeptal jsem se, když jsme jeli přes most.

„Moje matka.“

Poprvé jsem slyšel její jméno. „Co si o ní ještě pamatuješ?“ Matka stiskla rty. „Máš fotku, podobáš se jí? Proč jsi mi to všechno zamlčela?“

„Zamlčela? Nikdy ses mě na to neptal.“

5.

Být upřímný.

Být upřímný.

Být upřímný.

Tahle větička rachotila s autem. Pročpak u nás v rodině tak rádi lžeme? Proč zakrýváme všechno, co smrdí? Cestou do Paříže jsem znovu přemýšlel o našem výletu do cukrového kraje, její země lží, a o tom, jak je možné, že jsem tolikrát na cestě k belgickým hranicím projížděl těsně kolem její rodné hroudy a ani jedinkrát neodbočil. Teď jsem se na ukazatele podél cesty díval jinak — místa, která jsem ještě před týdnem bezmyšlenkovitě míjel, nabyla nečekaně na významu. Městečko, kde se matka tak mladinká provdala za svého snědého důstojníka, leželo jen pár kilometrů od dálnice. Zvláštní, jak se její selská minulost nechala Indií zatlačit do pozadí. Její Druhá

země, jak jí říkala, hrála v mých románech významnou roli, ne že by o ní bůhvíjak hodně mluvila, ne, to nikdy, jak jsem si uvědomil, byl to můj na Jávě narozený otec, kdo doma diktoval příběhy. Přisvojil jsem si jeho lži a přidal k nim nové. Matka byla u nás doma tím, kdo stále mlčel.

Možná že matku zastínil také život v repatriačním domově, kde musela se svou pošramocenou rodinou po válce strávit několik let. Hodně jsem toho o té době napsal právě proto, že jsem k Indii nepatřil, k jejich válce ani k barvě nevlastních sester a ostatních dětí v domě, k sambalu a rýžovým hodům, ani k malajštině vtípků u stolu; proto jsem jako rusovlasé dítě míru a král pih zplna hrdla zpíval jejich válečné písně a stejně jako oni nenáviděl Japončíky, kteří je ponížili. Později jsem se měl stát hlídačem pokladnice jejich traumat.

Ale co sedláci, ti snad nedostanou svůj příběh? Dělali jsme po nich, po dlouhém a trpělivém čekání, já jsem špinil jejich peníze a vyznání a dělal si legraci ze svých ošklivých neprovdaných tet. Jejich hlad po půdě mi stál nanejvýš za pár stránek.

A co jsem věděl o velké potopě? Vzpomněl jsem si na nedělní dopoledne s otcem a matkou u rádia, hráze se prolomily, část rodinných statků byla ohrožena. Matka telefonovala a telefonovala, ale nemohla se s nikým spojit. Poslali jsme obětem oblečení — musel jsem se vzdát své oblíbené černožluté kostkované bundy. Byla to oběť, ale obětovat se bylo dobré.

A teď se ukázalo, že její rodná půda byla pod vodou, že to zasáhlo i nájemníka, lidi, které znala, a prastrýc se utopil a kdoví kdo z rodiny ještě.